

Bokrecension

Petra Gröminger: *Bladmännens ansikten. The Green Man som konsthistoriskt motiv och nutida fenomen*, Halmstad 2017. Makadam förlag, 226 sider. Rigt illustreret i sort-hvidt og farver.

Bogen omhandler et sælsomt fænomen i kunsten, der ikke tidligere har haft megen opmærksomhed uden for England, bladmasken, bladmanden eller den ”The Green Man”. Han optræder mest som et ansigt, der er dannet af bladværk, udsprer det eller lader det vokse ud, og som kendes i næsten alle kunstarter fra senantikken til i dag. Petra Gröminger vælger at behandle middelalderens bladmænd, og specielt de svenske, i samspil med en nyere brug af motivet hos 18-1900-tallets arkitekter og kunstnere. Her fremlægges et stort, interessant og i vid udstrækning ukendt materiale. Det er fortjenstfuldt.

Bogen er, som forfatteren fremhæver, tematisk snarere end kronologisk. Dens ni kapitler bærer overskrifterne ”The Green Man – definitioner och variationer”, ”Namnet The Green Man – och färgen grön”, ”The Green Woman?”, ”Männis-

ka och natur – förhållanden och roller”, ”Naturens artrikedom – symbolik och mening”, ”Religion och natur – samspel eller maktspel”, ”Det onda och det goda”, ”Jakt-en på bladmanden – motivets olika placeringar” og ”kontinuitet – och förändring”.

Betegnelsen ”The Green Man” illustreret som kapitlernes overskrifter, at forfatteren står i gæld til en nyere, engelsk og nærmest nyreligiøs bevægelse, der siden navnets opfindelse i 1939 har villet se ham som et symbol for enheden mellem mennesket og naturen – en økologisk budbringer. Gröminger går ikke nær så vidt som sine engelske kolleger i, hvad man må kalde spontan tolkning, men hun problematiserer den heller ikke. Mere intuitive tolkninger kan naturligvis ligge lige for, når man taler om nutidig arkitektur og kunst; og de leveres. Men Gröminger forholder sig også ret frit i sin læsning af middelal-

Fig. 1. Bladmand som hvælvslutsten med en bladkrans voksende ud af mund og øjne. Linköpings domkirke, første del af 1300-tallet. Efter Gröminge 2017.

derlige bladmænd og spørger således ikke specifikt til deres forståelse inden for et bredere middelalderligt tankeunivers. En indtrængen heri kunne bedre være opnået ved at konfrontere de talløse anførte tolkninger indbyrdes og inddrage en synsvinkel som kommunikation. Hvordan og på hvem har bladmaskerne skullet virke?

Middelalderens svenske bladmænd er overraskende talrige og spændende, og de har påfaldende lighedspunkter med de mange engelske, der afbildes. Ja, til et eksemplar i Linköpings domkirke har forfatteren fundet noget nær et engelsk side-stykke. Mændene er især udhuggede i hvælvribbernes kryds, som hvælvkonsoller, på døbefonte og på gotlandske porta-

ler. Placeringerne tages til indtægt for, at de har været betydningsbærende. De rigest forsynede kirker er cisterciensernes i Varnhem og domkirkerne i Uppsala og Linköping. Ansigterne kan være udtryksløse (især de ældre), stirrende, tænderskærende, tungerækkende, blinde og nærmest ondskabsfulde. Og deres grønne vækster kan især erkendes som løv og frugt af eg, vin og havtorn. Generelt opfattes middelalderens bladmænd som ondtafværgende (apotropæiske) men dog tilhørende det kristne univers. Om en vis ondtafværgende tanke med bladmænd er så at sige alle, der har ytret sig om den, enige. Men som forfatterens generelle forklaring rimer den vel dårligt med, at nogle hoveder opfattes

som gode, og at vindruerne og egeløvet ses som udtryk for Kristus og Livets Træ.

Det lykkes knap nok at finde et eksempel på en svensk "Green Woman". Til gengæld kommer kvinderne ind i billedet, da forfatteren påviser lighed mellem bladmænd i Varnhem og i det nærliggende, cisterciensiske nonnekloster Gudhem. Grunden til ligheden skulle overraskende have været, at det inden for ordenen "var vanligt att munkar och nunnor flyttade runt bland klostren". Her som andetsteds indføjes ekskurer om bygningernes arkitektur og stil: "Som cisterciensisk kloster-

kyrka uppvisar den (Varnhem) logiskt nog franska influenser i arkitekturen"!

Med henvisning til Michael Camille hævder Petra Gröminge, at alt i middelalderkunsten har haft en betydning og dermed også bladmændene. Mon dog. Mening må presses frem. Således har et par døbefonte omkring Göteborg på kummen en stor bladmand med krone på hovedet. De opfattes som gode og repræsenterende barnets kristning og Kristi nærvær ved dåbshandlingen. Dette begrundes især derved, at romanske krucifiksfigurer jo gerne er forsynet med en kongekrone og

Fig. 2. Bladmand på fonten i Torslanda kirke, Bobuslän. 1200-tallet. Efter Gröminge 2017.

Fig. 3. Svickel med bladmand på korskranken i Winchester-katedralen, England, 1308. Efter Gröminge 2017.

desuden med Pilati ord om Jesus som jødernes konge.

Af to sidestillede danske bladmænd, der udspyr bladranker til et fælles løvdække, er den ene ligeledes en konge, den anden tydeligt en nar. Var det ikke en mulighed, at mange (de fleste?) bladmænd var udtryk for dekoration, mode, efterligning og underfundigt ”kunstnerlune” – at de med andre ord skal ses i sammenhæng med middelalderkunstens groteske motiver såsom drager, monstre, hybrider og gargouilles? Forfatteren ville måske have åbnet sig mere for en sådan forbindelse, hvis hun ikke hav-

de begrænset sit tema strengt til menneskelige hoveder. Man kan se utallige grønne løver og drager i Sverige og ud over Europa med nøjagtig det samme forhold til det grønne.

Det hæmmer forståelsen, at bogen kun punktvis berører motivets oprindelse i antikken og dets blomstring i hele den tidlige moderne tid. Netop disse to fravalgte perioder ville have ført forfatteren ind i en overvejelse af, om bladmanden virkelig generelt har været betydningsbærende. Det gælder ganske særligt for renæssancen og barokken, hvor bladmasker optræder til overflod i trykte grafiske forlæg og breder sig mangfoldigt på kirkelige og verdslige møbler.

Ebbe Nyborg

Litteratur

Ebbe Nyborg. ”Bladmasken eller den grønne mand – et antikt motiv i dansk middelalderkunst.” *Mellan slott och slagg. Vänbok til Anders Ödman*, Lund Studies in Historical Archaeology 17, red. Ingrid Gustin et al., 197–204. Lund 2016.